

ARCHEOLOGIA

P O L S K I

PL ISSN 0003-8180
Indeks prasowy 325945
1-2/2002

XLVII : 2002
Zeszyt 1-2

**INSTYTUT ARCHEOLOGII I ETNOLOGII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK**

<http://rcin.org.pl>

NAJNOWSZE WYDAWNICTWA INSTYTUTU ARCHEOLOGII I ETNOLOGII PAN

- Archeologia średniowiecznego Kołobrzegu*, red. M. Rębkowski, t. IV: Kołobrzeg 1999, ss. 365, ryciny, tablice.
- Archeologia w teorii i w praktyce*, red. A. Buko, P. Urbańczyk, Warszawa 2000, ss. 660, ryciny.
- Bogdan Balcer, *Ćmielów — Krzemionki — Świeciechów. Związki osady neolitycznej z kopalniami krzemienia*, Warszawa 2002, ss. 191, ryciny.
- Bogdan Balcer, Jan Machnik, Jan Sitek, *Zpradziców Roztocza na ziemi zamojskiej*, w druku.
- Zbigniew Bukowski, *Znaleziska bursztynu w zespotach z epoki brązu i z wczesnej epoki żelaza z dorzecza Odry oraz Wisły*, w druku.
- Centrum i zaplecze we wczesnośredniowiecznej Europie środkowej*, red. S. Moździoch, Wrocław 1999, ss. 285, ryciny.
- Civitas et villa. Miasto i wieś w średniowiecznej Europie środkowej*, w druku.
- Człowiek, sacrum, środowisko. Miejsca kultu we wczesnym średniowieczu*, red. S. Moździoch, Wrocław 2000, ss. 283, ryciny.
- Grzegorz Domański, *Śleza w pradziejach i średniowieczu*, Wrocław 2002, ss. 176, ryciny, mapy, tablice.
- Marek Dulnicz, *Kształtowanie się Słowiańszczyzny północno-zachodniej. Studium archeologiczne*, Warszawa 2001, ss. 323, ryciny, mapy.
- Dzieci i młodzież w dawnej Polsce*, cz. 1: X–XVIII w., red. M. Dąbrowska, A. Klonder, w druku.
- Europe around the Year 1000*, red. P. Urbańczyk, Warszawa 2001, ss. 488, ryciny.
- Sławomir Kądrów, *U progu nowej epoki. Gospodarka i społeczeństwo wczesnego okresu epoki brązu w Europie środkowej*, Kraków 2001, ss. 313, ryciny.
- Michał Kobusiewicz, *Ludy łowiecko-zbierackie północno-zachodniej Polski*, Poznań 1999, ss. 255, ryciny, mapy.
- Zbigniew Kobyliński, *Teoretyczne podstawy konserwacji dziedzictwa archeologicznego*, Warszawa 2001, ss. 295, ryciny.
- Jerzy Kopacz, *Początki epoki brązu w strefie karpackiej w świetle materiałów kamiennych*, Kraków 2001, ss. 207, tablice.
- Janusz Kruk, Sarunas Milisauskas, *Rozkwit i upadek społeczeństw rolniczych neolitu*, Kraków 1999, ss. 403, ryciny.
- Moneta mediaevalis*, red. B. Paszkiewicz, Warszawa 2002, ss. 571, tablice.
- The neighbours of Poland in the 10th century*, ed. P. Urbańczyk, Warszawa 2000, ss. 212, ryciny.
- Omnia res mobilia. Polish Studies in Posthumous Inventories of Movable Property in the XVI–XIX Century*, ed. J. Kruppé, A. Pośpiech, Warszawa 1999, ss. 302, ryciny.
- Osadnictwo i architektura ziem polskich w dobie Zjazdu Gnieźnieńskiego*, red. A. Buko, Z. Świechowski, Warszawa 2000, ss. 374, ryciny.
- Początki osadnictwa w Sudetach*, red. P. Valde-Nowak, Kraków 1999, ss. 238, ryciny.
- Quo vadis archaeologia? Whither European archaeology in the 21st century?*, Proceedings of the European Science Foundation Exploratory Workshop, Mądralin near Warsaw, 12–13 October 2001, red. Z. Kobyliński, Warsaw 2001, ss. 208, ryciny.
- Marian Rębkowski, *Pierwsze lokacje miast w księstwie zachodniopomorskim. Przemiany przestrzenne i kulturowe*, Kołobrzeg 2001, ss. 261, ryciny.
- Słowianie i ich sąsiedzi we wczesnym średniowieczu. Studia archeologiczne*, red. M. Dulnicz, w druku.
- Teresa Stawiarska, *Naczynia szklane okresu rzymskiego z terenu Polski. Studium archeologiczno-technologiczne*, Warszawa 1999, ss. 372, ryciny, mapy.
- Szkice Zawichojskie*, red. T. Dunin-Wąsowicz, S. Tabaczyński, Zawichost 1999, ss. 267, ryciny.
- A Turning of Ages — Im Wandel der Zeiten — Jubilee Book Dedicated to Professor Jan Machnik on His 70th Anniversary*, red. S. Kądrów, Kraków 2000, ss. 543, ryciny.
- Helena Zoll-Adamikowa, Maria Dekówna, Elżbieta Maria Nosek, *The Early Mediaeval Hoard from Zawada Lanckorońska (Upper Vistula River)*, Warszawa 1999, ss. 132, ryciny.

ADALBERTUS: TŁO KULTUROWO-GEOGRAFICZNE WYPRAWY MISYJNEJ ŚW. WOJCIECHA NA POGRANICZE POLSKO-PRUSKIE [pod redakcją Przemysława Urbańczyka]

- T. 4. Jolanta Sadowska-Topór, *Starożytne drogi w dolinie rzeki Dzierżoń w świetle badań archeologicznych*, Warszawa 1999, ss. 181, ryciny, wykresy.
- T. 5. Maria Kasprzycka, *Tło paleogeograficzne osadnictwa Żuław Elbląskich w pierwszym tysiącleciu naszej ery*, Warszawa 1999, ss. 194, ryciny, wykresy.

„Archeologia Polski”, t. 47:2002, z. 1-2

Błędy dostrzeżone w druku

	jest	powinno być
s. 115, wiersz 12 od dołu s. 224, wiersz 15 od góry	X ₁ , X ₂ , ..., X ₃₆ <i>Bronzenzeit</i>	X ₁ , X ₂ ..., X ₃₆ <i>Bronzezeit</i>

<http://rcin.org.pl>

ARCHEOLOGIA POLSKI

INSTYTUT ARCHEOLOGII I ETNOLOGII
POLSKIEJ AKADEMII NAUK

ARCHEOLOGIA POLSKI

TOM XLVII

Zeszyt 1–2

2002

WARSZAWA
2002

<http://rcin.org.pl>

Skład Redakcji Naukowej:

MARIA DEKÓWNA (redaktor)
DOROTA CYNGOT, TOMASZ PUROWSKI (sekretarze)

Adres Redakcji:

Instytut Archeologii i Etnologii PAN
00-140 Warszawa, al. Solidarności 105
tel. 620 28 81 do 84, 652 19 60 do 66
wewn. 138, 167, 171
e-mail: archeologia.polski@wp.pl

Korektor:

Andrzej Jacek Tomaszewski

Wydanie publikacji dofinansowane przez Komitet Badań Naukowych

PL ISSN 0003-8180

© Copyright by Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Warszawa 2002

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopy, recording, or any information storage and retrieval system, without permission from the copyright owner.

DTP:

Krzysztof Anuszewski

Druk:

Usługi Poligraficzne, Jerzy Wasilewski

Nakład 400 + 50 egz., objętość 42,0 ark. wydawn., papier offset 80 g
Druk ukończono w czerwcu 2002 r.

<http://rcin.org.pl>

SPIS TREŚCI

<i>Słowo od Redakcji</i> (Maria Dekówna)	7
Prof. dr hab. Witold Hensel, członek rzeczywisty Polskiej Akademii Nauk. W osiemdziesięciolecie urodzin (Romuald Schild)	9
Bibliografia prac prof. dr hab. Witolda Hensla za lata 1988–2002 z uzupełnieniami za lata wcześniejsze (opracowała Dorota Cyngot)	10
Prof. dr hab. Zbigniew Bukowski (Bogusław Gediga)	17
Bibliografia prac prof. dr hab. Zbigniewa Bukowskiego (opracował Tomasz Purowski)	20
Prof. dr hab. Lech Leciejewicz. Szkic do portretu w siedemdziesiątą rocznicę urodzin i półwiecze pracy naukowej (Marian Rębkowski)	39
Bibliografia prac prof. dr hab. Lecha Leciejewicza (opracowali Maria i Marian Rębkowscy)	45

METODY I METODOLOGIA

Andrzej Niewęłowski, Kultura archeologiczna. Dotychczasowe paradygmaty i koncepcje interpretacyjne; problem przełomu teoretycznego w badaniach	67
Archaeological culture. The existing paradigms and interpreting concepts; the problem of the theoretical research turning point	98
Longina Koziorowska, Materiały złotnicze w świetle wyników analiz składu chemicznego srebrnych przedmiotów antycznych i wczesnośredniowiecznych . . .	101
Jewellery materials in the light of analyses of chemical composition of silver ancient and early mediaeval objects	202

STUDIA

Dariusz Niemiec, Znaleźisko monidola w stylu kalenderberskim z terenu ziem polskich na środkowoeuropejskim tle porównawczym	205
The find of a Kalenderberg half-lunar idol from the Polish lands against the Central European comparative background	227
Justyn Skowron, Tynki wapienne i naczynia z „polewą” wapienną z osady kultury przeworskiej w Antoniewie, stan. 1, woj. mazowieckie. Przyczynek do badań nad wykorzystywaniem wapna w młodszym okresie przedrzymskim	229
Calcareous plasters and calcareous “glaze” pottery from the Przeworsk culture settlement at Antoniew, site 1, Mazowieckie voivodeship. A case study on the use of lime in the younger pre-Roman period	242
Wacław Panasiewicz, Marcin Wołoszyn, Staroruskie miniaturowe toporki z Gródka, pow. Hrubieszów	245
The old Russian miniature axes from Gródek, powiat Hrubieszów	283

Wiesława Gawrysiak-Leszczyńska, Krystyna Musianowicz ,	
Kurhan z Tahańczy	287
The barrow of Tahańcza (Tahancha)	336
ANEKS: Longina Koziorowska, Rezultaty badań składu chemicznego materia- łów zabytkowych z kurhanu w Tahańczy	341
Analyses results of the chemical composition of the materials from the Tahańcza barrow	344
Krzysztof Wachowski, Marek Wróbel, Śląskie pojemniki na brakteaty na tle porównawczym	345
Schlesische Brakteatendosen	354

DYSKUSJE I POLEMIKI

Bogdan Balcer, Krzemieniarstwo wczesnobrązowe w opracowaniach Jerzego Kopacza i Jerzego Libery	355
The early Bronze Age flint processing in the studies by Jerzy Kopacz and Jerzy Libera	367
Bogusław Duchniewski, Niektóre trzewiki pochew mieczy z terenu Polski — mity i rzeczywistość	368
Einige Schwertortbänder aus Polen — Mythen und Wirklichkeit	373

RECENZJE

Archaeology, ideology and society. The German experience (Stanisław Tabaczyński)	375
Kazimierz Godłowski, Pierwotne siedziby Słowian. Wybór pism (Witold Mańczak)	390
Ivana Pleinerová, Die Altslawischen Dorfen von Březno bei Louny (Wojciech Szymański)	395
Marian Rębkowski, Pierwsze lokacje miast w Księstwie Zachodniopomorskim. Przemiany przestrzenne i kulturowe (Jerzy Piekalski)	404
Jana Kubková, Jan Klápště, Martin Ježek, Petr Meduna i inni, Život v archeologii středověku (Marek Dulinicz)	408

KRONIKA

„Archeologia o początkach Słowian. Kraków, 19–21 XI 2001” (Wojciech Szymański)	419
--	-----

“Archeologia Polski” is regularly indexed in the International Bibliography of the Social Sciences; in IBZ — International Bibliography of Periodical Literature; IBZ — CD ROM; IBR — International Bibliography of Book Reviews of Scholarly Literature; IBR — CD ROM.

OD REDAKCJI

„Archeologia Polski” jest wydawnictwem ciągłym, w którym zamieszczane są artykuły zawierające ujęcia ogólne, syntetyzujące, omawianych zagadnień. Publikujemy w nim prace z zakresu metodologii i metodyki badań archeologicznych oraz dyscyplin współpracujących z archeologią, a także studia dotyczące problematyki prehistorii oraz wczesnych dziejów ziem polskich na tle europejskim. Każdy zeszyt zawiera również dział polemik i dyskusji oraz recenzje literatury polskiej i obcej, głównie archeologicznej, lecz również prac z zakresu dyscyplin z archeologią współpracujących.

Artykuły i recenzje przekazywane do druku w „Archeologii Polski” prosimy opracowywać według zasad opublikowanych w tomie XXVIII: 1983, z. 1, s. 239 i n. naszego periodyku.

Warunki zamawiania „Archeologii Polski”

Instytucje i osoby prawne mogą kierować zamówienia na adres:

**Instytut Archeologii i Etnologii PAN,
al. Solidarności (d. Świerczewskiego) 105, 00-140 Warszawa,
numer konta w PBK S.A. VIII O/Warszawa nr 11101037-401030001995
z dopiskiem „Archeologia Polski”.**

Wydawnictwo wraz z rachunkiem (cena numeru plus porto) prześlemy pocztą po otrzymaniu zamówienia.

Przewidywana cena tomu 48 (podwójnego) zamówionego w IAE PAN wyniesie 24,00 zł.

Prenumeratę roczną przyjmują oddziały kolportażowe RUCH oraz urzędy pocztowe i listonosze.

Koszt prenumeraty rocznej wynosi 24,00 zł.

Bieżące i wcześniejsze numery można nabyć lub zamówić (przesyłka za zaliczeniem pocztowym) w Bibliotece IAE PAN, al. Solidarności 105, 00-140 Warszawa.

Subscriptions orders for “Archeologia Polski” available through the local press distributors or directly from

**Institute of Archaeology and Ethnology
al. Solidarności 105, 00-140 Warszawa, Poland**

The subscription rate is USD 30 plus postage 6 USD. Payment should be made by International Money Order sent to

**PBK S.A. VIII O/Warszawa nr 11101037-401030001995
or by a check payable to Instytut Archeologii i Etnologii PAN
al. Solidarności 105, 00-140 Warszawa, Poland.**

WARUNKI PRENUMERATY — „RUCH” S.A.

1. „Archeologia Polski” jest półrocznikiem. Wpłaty na prenumeratę przyjmowane są na okres roczny.
2. Cena prenumeraty krajowej na 2003 r. wynosi 24,00 zł.
3. Wpłaty na prenumeratę krajową przyjmują jednostki kolportażowe „RUCH” S.A. właściwe dla miejsca zamieszkania lub siedziby prenumeratora.
4. Cena prenumeraty ze zleceniem dostawy za granicę: cena prenumeraty + rzeczywiste koszty wysyłki.
Zlecenia na prenumeratę dewizową przyjmowane od osób zamieszkałych za granicą realizowane są od dowolnego numeru.
Wpłaty przyjmuje Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy „RUCH” S.A. na konto:
Pekao S.A. IV O/W-wa 12401053-40060347-2700-401112-001 lub kasa Oddziału.
5. Informacji o warunkach prenumeraty i sposobie zamawiania udziela „RUCH” S.A. OKDP, 00-958 Warszawa, skrytka pocztowa 12, ul. Jana Kazimierza 31/33 lub telefonicznie: (22) 5328-731, 5328-820, 5328-816, fax: 5328-732,
Internet: www.ruch.pol.pl, e-mail: prenumerata@okdp.ruch.com.pl.
6. Termin przyjmowania wpłat na prenumeratę krajową i zagraniczną na następny rok do 5.12.

For the exchange write, please, to
Instytut Archeologii i Etnologii PAN — Biblioteka
al. Solidarności 105, PL-00-140 Warszawa, Poland

Orders regarding all publications of the Institute of Archaeology and Ethnology should be addressed to the Institute of Archaeology and Ethnology, Polish Academy of Sciences, al. Solidarności 105, PL-00-140 Warszawa, Poland, tel/fax 48-22-624 01 00 (Warsaw).

The subscription rates for periodicals are (in USD or equivalent):

Archeologia	25
Archaeologia Polona	30
Archeologia Polski	30
Ethnologia Polona	20
Etnografia Polska	25
Fasciculi Archaeologiae Historicae	20
Kwartalnik Historii Kultury Materialnej	30 (2 vols) 15
Przegląd Archeologiczny	30
Sprawozdania Archeologiczne	30

plus postage 6 USD.

Payment must be made by International Money Order sent to PBK S.A. VIII O/Warszawa, No 11101037-401030001995 or by check payable to Instytut Archeologii i Etnologii PAN, al. Solidarności 105, PL-00-140 Warszawa, Poland.

ARCHEOLOGIA MAZOWSZA I PODLASIA. STUDIA I MATERIAŁY

[pod redakcją Wojciecha Szymańskiego]

- T. 1. *Osadnictwo pradziejowe i wczesnośredniowieczne w dorzeczu Stupianki pod Płockiem*, red. M. Dulnicz, Warszawa 1998, ss. 251, ryciny.

BIBLIOTEKA ETNOGRAFII POLSKIEJ

[pod redakcją Jolanty Kowalskiej]

- Nr 53. Iwona Kabzińska, *Wśród „kościelnych Polaków”*. Z badań nad wyznacznikami tożsamości narodowej Polaków z Białorusi, Warszawa 1999, ss. 208.
Nr 54. *Podhale. Tradycja we współczesnej kulturze wsi*, red. D. Tylkowa, Kraków 2000, ss. 458.

BIBLIOTHECA ANTIQUA

[pod redakcją Aleksandry Dunin-Wąsowicz]

- Vol. XXIII. Tomasz Scholl, Viktor Zinko, *Archaeological Map of Nymphaion (Crimea)*, Warszawa 1999, ss. 126 + tablice (w tym 4 w kolorze) + 3 mapy.

MONUMENTA ARCHAEOLOGICA BARBARICA

[pod redakcją Zenona Woźniaka]

- T. VII. Włodzimiera Ziemińska-Odojowa, *Niedanowo. Ein Gräberfeld der Przeworsk- und Wielbark-Kultur in Nordmasowien*, Kraków 1999, ss. 149 + 253 tablice.

POLSKIE BADANIA ARCHEOLOGICZNE

[pod redakcją Witolda Hensla i Wojciecha Szymańskiego]

- Tom 32. *Sandomierz: Badania 1969–1973*, red. S. Tabaczyński, t. II, Warszawa 1996, s. 497.

STUDIA I MATERIAŁY Z HISTORII KULTURY MATERIALNEJ

[pod redakcją Jerzego Kruppé]

- Tom LXVII. Elżbieta Mazur, *Dobroczynność w Warszawie XIX wieku*, Warszawa 1999, ss. 202, ryciny.
Tom LXVIII. Andrzej Klonder, „*Wszelka spuścizna w Bogu spoczywającego*”. Majątek ruchomy zwykłych mieszkańców Elbląga i Gdańska w XVII wieku, Warszawa 2000, ss. 184.
Tom LXIX. Danuta Molenda, *Polski ołów na rynkach Europy środkowej w XIII–XVII wieku*, Warszawa 2001, ss. 226, ryciny.

ARCHAEOLOGIA POLONA

- Vol. 39, Warszawa 2001, ss. 192.

ARCHEOLOGIA

- Tom LI, Warszawa 2001 (2000), ss. 152 + XXIV tablice.

ARCHEOLOGIA POLSKI

- Tom XLVI : 2001, z. 1–2, Warszawa 2001, ss. 186.
Tom XLVII : 2002, z. 1–2, Warszawa 2002, ss. 426.

ETHNOLOGIA POLONA

- Vol. 22, Poznań 2001, ss. 164.

ETNOGRAFIA POLSKA

- Tom XLV, z. 1–2, Warszawa 2001, ss. 256.

FASCICULI ARCHAEOLOGIAE HISTORICAE

- Fasc. XII, Łódź 2000, ss. 55.

KWARTALNIK HISTORII KULTURY MATERIALNEJ

- Rok XLIX, nr 1–2, 3, 4, Warszawa 2001, ss. 435.

POLISH ARCHAEOLOGICAL ABSTRACTS

- Vol. 21, Poznań 1996, 298 poz.

PRZEGLĄD ARCHEOLOGICZNY

- Tom 49, Wrocław 2001, ss. 164.

SPRAWOZDANIA ARCHEOLOGICZNE

- Tom LII, Kraków 2000, ss. 469.

<http://rcin.org.pl>